

LUNA

Anita Sømåen

Bacheloroppgave
Mobbing i barnehagen

Bullying in kindergarten

BLUS 2014/2017

2017

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Norsk sammendrag

Tittel: Mobbing i barnehagen	
Forfatter: Anita Sømåen	
År 2017	Sider 37
Emneord: Barnehage, mobbing, forebygging av mobbing.	
Sammendrag: Oppgaven undersøker hvilke kunnskaper barnehagelærere har om mobbing. Den undersøker spesielt deres definisjon av mobbing og hvordan de arbeider forebyggende med mobbing i de ulike barnehagene. Jeg presenterer teori rundt mobbing som fenomen i barnehagen, og hva forskning sier om det forebyggende arbeidet med mobbing. Oppgaven konkluderer med at de to barnehagene jeg har undersøkt har gode kunnskaper om hva mobbing er og hvordan en skal jobbe for å forebygge mobbing.	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: Bullying in kindergarten	
Authors: Anita Sømåen	
Year: 2017	Pages: 37
Keywords: Kindergarten, bullying, prevention of bullying,	
Summary: This text investigates what knowledge kindergarten teachers have about bullying. It specifically examines their definition of bullying and how they work preventively with bullying in the various kindergartens. I present the theory of bullying as a phenomenon in kindergarten, and what research says about the preventive work of bullying. I conclude that the two kindergartens I have studied have good knowledge of what bullying is and how to work to prevent bullying.	

Forord

Jeg har mange å takke for at denne oppgaven har blitt til.

Jeg må få rette en stor takk til familien som har vært veldig overbærende og hensynsfull slik at jeg har kunnet konsentrere meg helt og fullt om skrivingen av denne oppgaven. Uten deres støtte hadde ikke dette gått ved siden av full jobb og alle andre oppgaver i hverdagen.

Praksisbarnehagen min ga meg inspirasjon til utforming av problemstilling.

Klassekamerater har hjulpet meg i tankeprosessen og utviklingen av ideer til innhold.

Jeg må takke de barnehagene som satte av tid slik at jeg kunne låne deres pedagoger. Så vil jeg takke de rause pedagogene som tok seg tid til å stille til intervju og dele sine erfaringer og tanker med meg.

Jeg vil takke veilederen min, Gudrun S. Halmrast for innspill og kommentarer underveis i denne prosessen.

Og sist men ikke minst må jeg takke Ragnhild Haugen som har gitt gode innspill og stilt kritiske spørsmål i forhold til innhold og utforming av oppgaven i sin helhet. Og for svært raske tilbakemeldinger. Det har vært til uvurderlig hjelp og motivasjon i arbeidet med denne oppgaven.

Gjøvik 20.05.2017.

Innhold

NORSK SAMMENDRAG	3
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	4
FORORD	5
INNHold	6
1. INNLEDNING BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	9
1.1 PROBLEMSTILLING	9
1.2 OPPBYGNING	10
2. TEORI	11
2.1 HVA ER MOBBING?	11
2.2 MOBBING I BARNEHAGEN.....	12
2.3 FOREBYGGING AV MOBBING.....	13
<i>Føringsdokumenter</i>	13
<i>Anerkjennelse</i>	14
<i>Sosial kompetanse og danning</i>	14
<i>Vennskap</i>	14
<i>Voksne som rollemodell</i>	15
2.4 SAMARBEID MELLOM HJEM OG BARNEHAGE	16
3. METODE	17
3.1 VALG AV METODE OG INFORMANTER	17
<i>Førforståelse</i>	17
<i>Valg av metode</i>	17
<i>Intervju som metode</i>	17
<i>Valg av informanter</i>	18

3.2	GJENNOMFØRING AV DATAINNSAMLING OG BEARBEIDING AV DATA	18
3.3	ETISKE REFLEKSJONER OG METODEKRITIKK.	19
4.	EMPIRISK PRESENTASJON OG DRØFTING.....	21
4.1	EMPIRISK PRESENTASJON	21
	<i>Definisjon av mobbing.....</i>	<i>21</i>
	<i>Hva årsplanen sier om mobbing.....</i>	<i>21</i>
	<i>Hva informantene tenker om mobbing blant barn i barnehagen.....</i>	<i>22</i>
	<i>Hvordan informantene tenker barnehagen kan forebygge mobbing</i>	<i>22</i>
	<i>Hvordan informantenes barnehage arbeider for å forebygge mobbing</i>	<i>23</i>
	<i>Hvordan foreldrene trekkes inn i arbeidet.....</i>	<i>23</i>
4.2	DRØFTING	24
	<i>Definisjon av mobbing.....</i>	<i>24</i>
	<i>Hva årsplanen sier om mobbing.....</i>	<i>25</i>
	<i>Hva informantene tenker om mobbing blant barn i barnehagen.....</i>	<i>26</i>
	<i>Forebyggende arbeid med mobbing</i>	<i>27</i>
	<i>Sosial kompetanse</i>	<i>28</i>
	<i>Hvordan barnehagen arbeider for å forebygge mobbing.....</i>	<i>28</i>
	<i>Hvordan foreldrene trekkes inn.....</i>	<i>29</i>
5.	AVSLUTTENDE KONKLUSJON	31
	LITTERATURLISTE	32
	VEDLEGG 1	35
	INTERVJUGUIDE.....	35
	VEDLEGG 2	36
	INFORMASJONSSKRIV I FORBINDELSE MED INTERVJU.	36
	<i>Deltakelse i intervju.....</i>	<i>36</i>

VEDLEGG 3.....	37
SAMTYKKESKJEMA.....	37

1. Innledning Bakgrunn for valg av tema

Mia, 2,4 år og Line, 2,4 år leker sammen med dukker inne på avdelingen. Hanne på 2,2 år kommer gående mot de to jentene. Hun blir møtt av at Mia ser på henne og sier "Gå vekk!" "Gå vekk!", istemmer Line kjapt.

Dette var en observasjon jeg gjorde mens jeg var i praksis. Dette gjorde meg nysgjerrig på hvordan vi som barnehagelærere kan avdekke og arbeide forebyggende med mobbing. Mobbing er et tema som er lite berørt i utdannelsen vår, men jeg tenker at det er enormt viktig at jeg som profesjonsutøver innehar kunnskaper om dette, slik at jeg er rustet til selv å arbeide med dette og veilede øvrig personale i arbeidet med mobbing.

Mobbing som begrep i barnehagen ble satt på dagsorden i 2003, da også barne- og familiedepartementet undertegnet på "Manifest mot mobbing" (Ertesvåg, 2016). Det var en felles visjon at man skulle jobbe målrettet for nulltoleranse for mobbing i barnehagen (Helgesen, 2014, s. 34). Man visste på dette tidspunktet svært lite om omfanget av mobbing i barnehagen (Barne- og familiedepartementet, s. 5). I Lunds forskningsrapport (2015) kommer det også fram at mobbing forekommer i barnehagen (s.42), noe Perren (2000) også konstaterer: "Analyses revealed that bullying was an everyday occurrence in kindergarten and affected not only children directly involved in bullying but also the whole peer group" (s. 1). Lund (2015) hevder at det at man har hatt mindre fokus på mobbing i barnehagen, er et resultat av at begrepet mobbing og forebyggende arbeid med mobbing i hovedsak har vært rettet mot skole (s. 7). Helgesen (2014) redegjør for hvordan mobbing har fått økt fokus fra sentralt hold, men hun mener at dette engasjementet ikke har smittet over til barnehagens praksisfelt (s. 14). Jeg tenker det blir interessant å se om jeg deler hennes oppfatning etter å ha vært i kontakt med praksisfeltet.

1.1 Problemstilling

Jeg er genuint interessert i voksnes tilstedeværelse og ser at vår oppgave som rollemodeller i det daglige pedagogiske arbeidet i barnehagen er helt avgjørende for å oppnå de mål som barnehagen har som pedagogisk samfunnsinstitusjon om "... tidlig forebygging av diskriminering og mobbing" (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 8). Derfor ble fokuset i problemstillingen avgrenset til å omhandle barnehagelæreren og barnehagelærerens

forståelse av mobbing og hvilke tanker de gjør seg i forhold til det forebyggende arbeidet av mobbing i barnehagen.

Problemstillingen ble da til slutt ”Hvordan definerer barnehagelærere mobbing i barnehagen og hvordan tenker de at de kan arbeide forebyggende med dette?”

Jeg har som mål at arbeidet med denne oppgaven vil gi meg økt kunnskap om hvordan vi best kan arbeide med forebygging av mobbing blant barnehagebarn.

1.2 Oppbygning

Jeg har delt oppgaven i tre hovedområder: teori, metode og empirisk presentasjon og drøfting. Jeg starter med teori som jeg ser som grunnleggende for oppgavens problemstilling rundt definisjon av mobbing og arbeidet med forebygging av mobbing i kapittel 2. I kapittel 3 redegjør jeg for min førforståelse og begrunner valgt metode, samt at jeg reflekterer rundt etiske problemstillinger. I kapittel 4 presenterer jeg empirisk materiale og drøfter teorien. Avslutningsvis vil jeg oppsummere egne refleksjoner i kapittel 5, som vil være rettet mot innledningen av oppgaven.

2. Teori

Jeg har valgt å ta med ulike definisjoner av mobbing som jeg tenker får fram ulike perspektiver rundt mobbing. Disse vil jeg støtte meg på i forhold til det empiriske materialet, samtidig som jeg vil bruke de i drøftingen av det innsamlede materialet. Jeg ser mobbing inn i barnehagekonteksten i et eget underkapittel, der jeg ser det som en gruppedynamisk prosess. Så vil jeg ta for meg det forebyggende arbeidet i de to neste underkapitlene. Jeg har valgt å omtale samarbeid mellom hjem og barnehage i et eget underkapittel.

2.1 Hva er mobbing?

Det finnes flere ulike definisjoner av mobbing, og jeg ser at flere av kildene jeg har brukt refererer til Dan Olweus sin definisjon, så jeg velger å starte med denne. ”Vi snakker generelt om mobbing når en eller flere personer, gjentatte ganger og over en viss tid, sier eller gjør vonde og ubehagelige ting mot noen som har vanskelig for å forsvare seg” (Olweus & Solberg, 1997, s. 9). Med dette forstår jeg at mobbing dreier seg om et skjevt styrke-/maktforhold og Eva Larson (2001) definerer mobbing slik:

Mobbing er en form for undertrykking, der den som vil undertrykke gjør det fordi han *trenger* å undertrykke og dermed utnytter og drar fordel av et annet menneskes sårbarhet. Når man snakker om undertrykking pleier man å sikte til vold, krenkelser og overgrep. Vold kan da defineres som ikke bare å være rettet mot kroppen, men i like stor utstrekning som det overgrep en persons psyke kan utsettes for. (s. 25)

I Lund (2015) sin forskningsrapport om mobbing har de laget en ny definisjon av mobbing, rettet mot barnehagebarn; ”Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet” (s. 45).

Lund (2014, s. 13) deler mobbing inn i tre kategorier. Jeg har utelatt den ene, digital mobbing, da dette ikke er gjeldende for barnehagen. I følge Lund kan **direkte mobbing** være enten fysisk ved dytting, slag, spark og lignende, eller verbal ved å si stygge ting. Denne mobbingen vil være mye mer synlig enn den indirekte mobbingen, da det er et relativt åpent angrep. **Indirekte mobbing** handler om å utelukke eller isolere noen fra en gruppe.

Det kreves en stadig tilstedeværelse og årvåkenhet fra de voksne i barnehagen for å oppdage om denne ekskluderingen er gjentakende.

2.2 Mobbing i barnehagen

I barnehagen vil vi oppleve ulike former for uenigheter og diskusjoner mellom barna, konflikter. Konflikt kan beskrives som ”en tilstand hvor to eller flere motstridende ønsker, impulser eller motiver er til stede samtidig” (Svartdal, 2017, avsnitt 1). Eksempelvis kan dette være uenigheter mellom barna, der de f. eks. har ulike ønsker om bruken av en gjenstand i lek. Videre er erting mellom barna et kjent fenomen i barnehagen. Erting skiller seg fra mobbing blant annet fordi det, som Høiby & Trolle skriver: ”... er ikke så ondskapsfullt og vedvarende som mobbing, men det kan likevel være sjenerende...” (2012, s. 20). Dette handler om å terge, med mål om å provosere en annen, skriver Høiby & Trolle. Det vil være helt avgjørende at vi som barnehagelærere har kunnskap om begrepene konflikt, erting og mobbing, og at vi evner å skille mellom dem slik at vi vet når det er nødvendig med handling. Høiby & Trolle (2012) påpeker at vi i tillegg må ha mot til å gripe inn og stoppe mobbingen (s. 22-23). Vi skal la barna møte motstand fra hverandre og lære seg konflikthåndtering, så lenge de er likeverdige parter i konfliktene. Høiby & Trolle (2012) påpeker og at det er viktig å kjenne til at ”... sjenerende erting er et signal om at egentlig mobbing kan utvikle seg i barnegruppen” (s. 21).

I barnehagen foregår ofte leken i større eller mindre grupper. I disse gruppene vil det kunne utspille seg kamp om lederrollen. Og i denne gruppedynamikken tenker jeg at Dorte Marie Søndergaards sosiale eksklusjonsangst kan oppstå. Søndergaards sosiale eksklusjonsangst gjengis av Helgesen (2014) slik

Sosial eksklusjonsangst bygger på forståelsen om at mennesket er avhengig av å tilhøre fellesskaper. Når menneskets sosiale posisjon i gruppa trues, oppstår angsten for å bli utstøtt fra fellesskapet. Angsten går over til panikk, og det frembringer forakt og avsky som rettes mot et av gruppas medlemmer. Personen stemples som annerledes og mister posisjonen i gruppa.

Slik jeg forstår innholdet i sosial eksklusjonsangst handler dette om at noen utfører mobbing fordi de selv ikke skal bli mobbet. Mobbing kan sees på både som individuell aggresjon og som et gruppefenomen. Pettersen (1997) mener at vi må se må se problemet i den sosiale

konteksten det utspringer seg, selv om mobbingen tilsynelatende foregår på et individnivå. Han skriver at ”Mobbing er med andre ord både et individuelt og et sosialt problem” (s. 15). Dette ser jeg og at Helgesen (2014) nevner, hun skriver at mobbing både kan skje mellom to, men at det og kan involvere flere deltagere, som støttespillere eller passive observatører (s. 25). Og da er vi inne på den gruppedynamiske teorien om sosial eksklusjonsangst (Helgesen, 2014). Dette tenker jeg at Lund (2014) gjengir som ”sosiale prosesser på avveie” (s. 12). Her er det da snakk om at gruppa utfører en sosial inkluderings- eller ekskluderingsprosess. Her brukes begrepet sosial eksklusjonsangst, der mobberens mål er å sikre sin egen hierarkiske posisjon i gruppa, og utsetter dermed andre for mobbing.

2.3 Forebygging av mobbing

Føringsdokumenter

Rammeplan for barnehagen Innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2011) tydeliggjør spesielt vårt ansvar i det forebyggende arbeidet med mobbing ”Barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging av diskriminering og mobbing” (s. 8). Barns medvirkning, det å se barnas egne behov og uttrykk er en viktig del av Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011). Den sier at barnas egenopplevelse av barnehagehverdagen er sentral i vårt arbeid (s. 17-18) og at barna skal gis en reel mulighet til å påvirke egen hverdag. Vår oppgave blir å oppfatte deres verbale og kroppslige innspill, slik at dette kan bli tatt med i planleggingsprosessene våre. Hvordan vi behandler barna vil være avgjørende både for hvordan de oppfatter seg selv og hvordan de tenker de kan behandle andre mennesker. Barnehagelovens § 1 (Kunnskapsdepartementet, 2011) sier at barna ”... skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen” (s. 7). Videre sier den at barnehagen skal bidra til trivsel og et inkluderende felleskap der vennskap, lek og læring er en del av dette fellesskapet. Det slås også fast at vi skal motarbeide alle former for diskriminering (s. 7). Dette handler om vår oppgave som pedagoger, der vi skal formidle en holdning til hvordan vi behandler alt levende rundt oss, både natur og medmennesker. Vi må dermed huske på at barna ser oss som modeller på rett og galt, og vil kunne ta etter vår væremåte både kroppslig og verbalt. Så en generell bevissthet rundt egen væremåte vil være av avgjørende karakter i det forebyggende arbeidet av mobbing. Dette støttes av det Midtsand, Monstad & Søbstad (2004) skriver: ”I arbeidet med å forebygge mobbing vil den uformelle læringen barnet

tilegner seg i barnehagen, og på andre arenaer som hjem og fritidsmiljø, ha en stor betydning” (s. 66).

Anerkjennelse

Det er flere viktige sider ved forebyggende arbeid med mobbing. Lund & Helgeland (2016) skriver om anerkjennelse som en av de viktigste faktorene for å arbeide forebyggende med mobbing. Dette handler om de voksnes grunnleggende holdning til barna og hvordan de ser, lytter og snakker med og til barna. Bae (2007) skriver om det å se barnet som subjekt og at vi må ivareta barna både mentalt, relasjonelt og følelsesmessig. Bae understreker at vi må evne å oppdage når barn faller utenfor fellesskapet, og støtte de til å oppleve mestring i samspill med andre barn.

Sosial kompetanse og danning

”Sosial kompetanse handler om å kunne samhandle positivt med andre i ulike situasjoner. Denne kompetansen uttrykkes og tilegnes av barn i samspill med hverandre og med voksne” (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 34). Utdanningsdirektoratet (2016) beskriver mer utfyllende innholdet den sosiale kompetansen gjennom ordene selvfølelse, empati, prososial atferd, selvhevdelse og selvkontroll. De skal lære å akseptere seg selv, sette seg inn i andres ståsted, samhandle med andre på en positiv måte, kunne hevde seg selv, stå for egne meninger og kunne tilpasse seg ulike situasjoner (Utdanningsdirektoratet, 2016, kapittel 5). Her ser vi at den sosiale kompetansen har flere områder som barna i størst mulig grad må beherske for å lykkes i samspill med andre barn og voksne. Dette blir en viktig del av danningen som Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011) beskriver som "... en livslang prosess som blant annet handler om å utvikle evne til å reflektere over egne handlinger og væremåter" (s. 15). Krüger & Ødegaard (2012) omtaler danning som "formende prosesser" (s. 20). Dette ser jeg i sammenheng med læring av sosial kompetanse, som skjer i de daglige samspillene mellom barn og voksne. Perren (2000) poengterer at mobbing må sees i sammenheng med konteksten og arbeides med i hele barnegruppa (s. 202).

Vennskap

”Nyere forskning har vist at barnet helt fra fødselen av utfører ulike former for kommunikatív og dialogisk adferd” (Krogstad, 2013, s. 106). Altså søker vi kontakt og

samspill med andre mennesker helt ifra vi er født. Barna og de voksne i barnehagen danner et sosialt fellesskap og står i relasjon til hverandre. Arnesen (2012) skriver om hvordan læring skjer i samspill og relasjon med andre (s. 25). Med andre ord er den sosiale kontakten mellom barna avgjørende for barna som sosiale individer. Lund (2015) hevder også i sin rapport at barna selv sier at vennskap er avgjørende for trivsel i barnehagen, dette vil jeg koble sammen med det Lund & Helgeland (2016) skriver om vennskapets betydning i det forebyggende arbeidet med mobbing (s. 19). Det er viktig å kjenne at en har en egenverdi, og at noen setter pris på å være sammen med oss. Vår oppgave her blir å støtte opp og hjelpe barna i å utvikle vennsksapsrelasjoner i leken. Gjennom lek og vennskap utvikles barnas evne til empati, skriver Larsson (2001, s. 137). Midtsand, Monstad & Søbstad (2004) skriver at vi må opptre som støtte for barna, slik at de utvikler en positiv selvoppfatning i samspill med andre, da øves de til å opptre empatisk mot andre (s. 74). Dette vil jeg oppsummere som øvelse i sosial kompetanse, da de øver ferdigheten på å sette seg inn i hvordan andre har det.

Voksne som rollemodell

Som Lund (2015) skriver er hensikten med hennes rapport å øke fokuset på tidlig innsats i det forebyggende arbeidet med mobbing (s. 7). Midtsand, Monstad & Søbstad (2004) skriver om forebyggende tiltak mot mobbing (s. 65-95). De mener at ledelsen spiller en viktig rolle både i utvelgelse av mennesker de vil ansette og med fastsetting av rammer for innhold i det pedagogiske opplegget og med tanke på veiledning av personalet i det daglige arbeidet. Mobbing er som tidligere nevnt noe oppstår i en relasjonell kontekst, og jeg vil sette søkelyset på oss voksne som rollemodeller for akseptabel oppførsel i barnehagens fellesskap. Basert på de samlede verdier og holdninger som barnehagen jobber etter, dannes barnehagens kultur, og denne kulturen vil være avgjørende for barnas læring av sosiale normer og regler i fellesskapet. Midtsand, Monstad & Søbstad (2004, 65-95) skriver at personalet må ha felles holdninger og verdier. De må også ha evne til å reflektere over egen praksis skriver Midtsand, Monstad & Søbstad (2004, s. 66-68).

Høiby & Trolle (2012) skriver om viktigheten av å gripe inn umiddelbart når vi oppdager krenkende atferd mellom barna, ellers vil vi kunne oppleve at mobberne utvikler en negativ tone også til de voksne (s. 38). Her vil vi som pedagoger igjen være rollemodeller for hva som oppfattes som rett og galt. Høiby & Trolle (2012) og Lund & Helgeland (2016) skriver også om voksne som mobber barn. Voksnes kommentarer og irrettesetting eller bruk av makt kan være av krenkende art, og dersom det skjer er det viktig at vi som ledere har mot nok til

å gripe inn med en gang (Lund & Helgeland, 2016, s. 45). Vår oppgave er å ivareta og gi alle barn en trygg hverdag, der vennskap og fellesskap er stikkord (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 7), der målet er at barna skal få et positivt selvbilde, og nettopp slike handlinger fra voksne vil være handlinger som barna oppfatter som en akseptert oppførsel og væremåte.

2.4 Samarbeid mellom hjem og barnehage

Vi er gjennom barnehageloven forpliktet til å samarbeide med barnas hjem om barnets hverdag i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 7). Det er barnehagelæreren, sammen med øvrige ansatte som er ansvarlig for samarbeidet med foresatte. For å lykkes med det forebyggende arbeidet med mobbing er vi helt avhengig av å ha et nært og tillitsfullt samarbeid med foreldrene (Olweus & Roland, 1983, s. 26). Dette samarbeidet handler om å ha en tett dialog rundt barnets trivsel og utvikling i barnehagen. Lund (2015) påpeker viktigheten av å avklare forventninger til samarbeidet mellom hjem og barnehage ved oppstart i barnehagen (s. 44), som et viktig grunnlag for det videre samarbeidet. Lund (2015) hevder i sin rapport at det er avgjørende hvordan vi ansatte i barnehagen og foreldrene oppfatter og takler følelser når mobbing oppstår, og at dette påvirker måten vi håndterer situasjonen på (s. 11). Og den dialogen og tilliten vi har bygget i relasjonen med foreldrene vil gjøre det lettere å samarbeide hvis det oppstår situasjoner der deres barn mobber eller blir mobbet. Det er jo dessverre slik at barna kan oppleve krenkelser og negativ adferd uten at vi evner å oppdage det i barnehagen. I et godt samarbeid mellom barnehage og hjem, med gode relasjoner og et tillitsfullt forhold der foreldrene føler de blir tatt på alvor, vil det være enklere for foreldrene og ta opp sånne hendelser, noe som også omtales i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 20). Høiby & Trolle (2012) skriver at foreldrene må gjøres klar over at de inngår i et fellesskap i barnehagen og at de danner en gruppe av forbilder for hvordan barna ser og oppfatter hvordan man kan omgås og behandle andre mennesker (s. 110). Vi må altså aktivt bruke vår kunnskap om mobbing i dialog med de foresatte, slik at også de får bevisste holdninger og verdier for egen væremåte.

3. Metode

3.1 Valg av metode og informanter

Førforståelse

Dalland (2012) skriver at førforståelse er de tanker og meninger vi har dannet oss om et fenomen i forkant av en undersøkelse (s. 117). Min førforståelse om mobbing utviklet seg etter hvert som jeg leste litteratur jeg hadde plukket ut om temaet. Jeg deltok og på bachelorseminar på skolen, der vi fikk mulighet til å fortelle litt om hvor vi var i prosessen med oppgaven, samtidig som vi kunne spørre om tips og ideer fra medstudenter. Dette seminaret ga meg nye innspill og andre perspektiver, og utviklet min egen førforståelse for temaet og jeg fikk nye tips og ideer til litteratur. Så før jeg har startet å undersøke fenomenet mobbing i barnehagen, har jeg en forståelse av at det forekommer, men er usikker på hvordan det jobbes med og hvor bevisste barnehagelærerne er på hva mobbing er og når de bør gripe inn.

Valg av metode

Å velge en metode handler om å finne en måte for å hente ut informasjon fra praksisfeltet man vil undersøke. Dette blir da en framgangsmåte vi velger for å få svar på ulike spørsmål rundt vitenskapelige fenomener (Bergsland & Jæger, 2014, s. 66). Målet med valgt metode er å hente ut informasjon om det en skal undersøke, for så å analysere informasjonen, og dermed innhente kunnskap. Hvilken metode man velger kommer an på hva man søker kunnskap om. Bergsland & Jæger (2014) mener at det i hovedsak er to hovedtyper metoder; kvalitativ og kvantitativ metode. Den kvalitative metoden er basert på innsamling av data ved hjelp av f. eks. samtaler, intervju, observasjon, eller videoopptak (s. 66-67). Jeg har valgt en kvalitativ metode for å få nærhet til barnehagefeltet. Ved å intervju de som arbeider i barnehagefeltet vil jeg få direkte informasjon fra det virkelig levde livet der, sett med deres øyne.

Intervju som metode.

”Et forskningsintervju handler om å innhente beskrivelser fra den intervjuedes livsverden for så å beskrive og tolke det som blir fortalt” (Løkken & Søbstad, 2013, s. 104). Dette stemmer

overens med min tanke om valget av intervju som metode: å få et innblikk i hvilken forståelse de som arbeider i feltet har av mobbing i barnehagen og hvordan de tenker at de kan arbeide med å forebygge dette. Det finnes noe forskning på dette område fra tidligere og jeg ble nysgjerrig på det Helgesen (2014) skriver om at selv om mobbing har fått større fokus fra øvre hold, ser det ikke ut til å smitte over på barnehagefeltet (s. 14). Med andre ord er bakgrunnen for at jeg valgte intervju som metode, et ønske om å belyse praktiske, faglige og pedagogiske utfordringer i arbeidet med å forebygge mobbing i barnehagen. Så blir det spennende å se om mine undersøkelser gjør at jeg deler Helgesen sin oppfatning, eller om det har skjedd en endring. En fordel ved at jeg skal intervjuer, er at jeg vil kunne få utfyllende data, siden jeg har mulighet til å oppklare usikkerhetsmomenter underveis og jeg kan følge opp med relevante tilleggsspørsmål. Utforming av spørsmål vil også være avgjørende og åpne spørsmål vil kunne gi mer utfyllende svar, da disse krever at informanten utdyper svarene. Det jeg ser som en utfordring ved intervju som metode er hvorvidt jeg klarer å være objektiv i min fremstilling av spørsmål. Dette går jeg nærmere inn på i kapittelet om etiske refleksjoner og kildekritikk.

Valg av informanter

Jeg har valgt informanter fra både privat og kommunal sektor, men ulikheter mellom privat og kommunal sektor er ikke noe som drøftes i denne oppgaven. Jeg valgte informanter ut fra geografisk lokalisering, slik at den praktiske gjennomføringen ble enklere da intervjuene skulle gjøres rett før eller etter min egen arbeidstid. Informantene i de ulike barnehagene er plukket ut av styrer, etter at jeg har vært i kontakt med styrerne og introdusert temaet for oppgaven min, så jeg har ikke hatt noen føringer for dette valget ut over henvendelsen til styrer.

3.2 Gjennomføring av datainnsamling og bearbeiding av data.

Jeg tok kontakt med to barnehager og la fram problemstillingen min og spurte om de hadde mulighet til at noen av deres pedagoger kunne stille til intervju slik at jeg fikk gjennomført undersøkelsen min. En av de først utvalgte barnehagene takket ja, mens den andre takket nei, på grunn av stor pågang fra studenter med samme forespørsel. Men jeg fant raskt en ny, aktuell barnehage som svarte ja til å stille med en informant.

Jeg utformet et informasjonsskriv og et samtykkeskjema, vedlegg 2 og 3, der det kommer fram at opplysningene behandles konfidensielt. ”*Konfidensialitet* medfører at man ikke offentliggjør personlige data som kan avsløre deltakernes identitet” (Bergsland & Jæger, 2014, s. 85). Dette innebar at jeg utelot spørsmål som kunne identifisere barnehagen. Jeg informerte informantene om at lydopptak ville bli slettet umiddelbart etter at oppgaven var ferdigstilt. Jeg var også nøye med at det ikke ble nevnt noen navn under intervjuet, slik at opplysningene ikke skulle kunne spores tilbake ved hjelp av denne informasjonen. Det var også viktig for meg at informantene var klar over at de når som helst kunne trekke seg fra intervjuet, selv etter at det hadde startet, noe Bergsland & Jæger (2014) omtaler som deler av ”informert samtykke” (s. 83). Det vil si at de var gjort klar over hva de samtykket til.

Til selve intervjuet utformet jeg en intervjuguide som jeg benyttet meg av under utføringen av selve intervjuet. Denne intervjuguiden inneholdt et åpningsspørsmål for å vite litt om informantenes erfaring, og etter dette fulgte seks åpne spørsmål som omhandlet definisjon av mobbing og forebyggende arbeid med mobbing i den enkelte barnehage sett med informantenes øyne. Intervjuene fant sted på personalets pauserom i begge barnehagene, og jeg innledet intervjuenseansen med en uformell samtale der jeg innledet med å si litt om bakgrunnen for at jeg hadde valgt å skrive om akkurat mobbing. Jeg tok fortløpende notater under intervjuet, og siden jeg fikk anledning til å ta opp intervjuene med lydopptaker, ville jeg kunne spille av dette opptaket når jeg skulle bearbeide data i etterkant. Her sikret jeg meg mot å skulle gå glipp av viktig informasjon. Jeg brukte de neste dagene etter at intervjuene ble gjennomført på å skrive ned svarene slik jeg opplevde dem ut ifra mine notater og lydopptak.

3.3 Etske refleksjoner og metodekritikk.

Dalland (2012) skriver om det å reflektere over egen påvirkning (s. 117). Dette handler om at min tolkning av svarene avgjøres av min førforståelse og perspektivet jeg har i bearbeidelsen av resultatene. I og med at jeg velger denne metoden må jeg også være klar over mitt ansvar som intervjuer og gjøre samtalen så naturlig som mulig og gi intervjuobjektet støtte i samtalen. Jeg har, som Bergsland & Jæger (2014, s 72) skriver, et etisk ansvar i denne samtalen for at samtalen ikke oppleves ubehagelig for intervjuobjektet. Valg av denne metoden gjør at jeg ønsket å lese meg opp på området og få et innblikk i emnet, slik at jeg kan formulere spørsmål som gir meg informasjon om det jeg skal

undersøke. Jeg har jeg skaffet meg oversikt over teori som allerede finnes, og ønsker å se på praksisfeltets kunnskaper om mobbing og forebyggende arbeid med mobbing. På denne måten blir intervjuet et resultat av min forkunnskap i møte med informantenes informasjon.

4. Empirisk presentasjon og drøfting

Her vil jeg presentere hva informantene svarte på de ulike spørsmålene jeg stilte i første kapittel og jeg har valgt å samle drøftingen i et eget underkapittel, da jeg tenker at dette gir mest mulig sammenheng for leseren.

4.1 Empirisk presentasjon

Informantene svarte at de hadde jobbet henholdsvis 16 og 8 år i barnehagene de nå jobbet i, og at de ble ferdig utdannet i 2000 og 2008. Dette tilsier at de har en god del erfaring fra praksisfeltet, som jeg tenker gir større tyngde for min oppgave.

Definisjon av mobbing

Informantene hadde ganske lik definisjon av begrepet mobbing, og det kom fram at det handlet om gjentakende handlinger over tid. De beskrev disse handlingene med ord som plaging, krenking, utestenging, verbale utsagn og negativ adferd som ble utført av en eller flere personer. Den ene informanten sa også at den som ble mobbet følte seg underlegen og hadde vansker med å forsvare seg mot den eller de som mobbet.

Hva årsplanen sier om mobbing

Svarene om innhold i årsplan velger jeg å beskrive hver for seg da informantene beskriver ulike årsplaner.

Første informant kom allerede her inn på barnehagens tanker rundt forebygging av mobbing og at det var et sentralt fokus i deres årsplan. En av informantene beskrev at årsplanen hadde fokus på et godt samarbeid med foreldre som et viktig tema i årsplanen, og da spesielt med fokus på hente-/bringe situasjonen og en god dialog der det var avgjørende at personalet var gode rollemodeller for anerkjennende kommunikasjon. Informanten brukte her ord som tett dialog. Oppsummerende sa informanten at dette handlet om kvalitet i samarbeidet med foreldre, og at fokuset i dialog med hjemmet skulle vise hva barnehagen står vi for, hvem de er og hva de gjør.

Neste informant beskrev at når det kom til mobbing og forebygging av dette, hadde de i årsplanen fokus på å oppdra robuste barn med pågangsmot. Dette beskrev informanten at

handlet om å styrke barnas verktøy i sosialkompetanse. Informanten beskrev dette med at de skulle ha fokus på å være gode veiledere og rollemodeller, og at de jobbet for å lære barna løsningsorienterte strategier i de daglige samspillene. Her nevnte informanten anerkjennende kommunikasjon som avgjørende.

Hva informantene tenker om mobbing blant barn i barnehagen

Informantene svarte her at mobbing finnes. Informantene mente at det var viktig at personalet er oppmerksomme på at mobbing kan forekomme, slik at de evner å oppdage det. En av informantene mente det var viktig at vi ikke er redd for å bruke selve begrepet mobbing. Informanten sa at noen kunne oppleve mobbing som et vanskelig tema, men mente det var viktig at vi erkjente at mobbing kunne forekomme, og at det var viktig at det ble snakket om i personalgruppa. Det kom også fram at de mente det var de voksnes ansvar å gripe inn.

Hvordan informantene tenker barnehagen kan forebygge mobbing

Her velger jeg å redegjøre for det informantene svarte hver for seg, da målet er å få fram informantenes subjektive erfaringer og tanker om forebygging av mobbing.

Den ene informanten mente at nøkkelen i det forebyggende arbeidet var de voksne, og samarbeidet mellom barnehage og hjem. Informanten mente at det å ha en åpenhet i kommunikasjonen med foreldrene var svært avgjørende i dette arbeidet. Videre nevnte informanten at det var viktig at de barnehageansatte opprådde som gode rollemodeller og forbilder. Og her ble det nevnt at det å kritisere barn kunne smitte over, så det å være bevisst hvordan barna oppfattet de voksnes ord og handlinger var et viktig punkt i det forebyggende arbeidet. Et annet moment som informanten mente kunne være fint i det forebyggende arbeidet var læring av sosialkompetanse. Eksempelvis nevnte informanten da det å veilede barna på hvordan de kan spørre om å få delta i lek og å vise empati når noen slår seg.

Den andre informanten mente at det var de ansattes oppgave som rollemodeller som var det viktigste i det forebyggende arbeidet. Og at de voksne var 110 % til stede både fysisk og psykisk, informanten brukte uttrykket ”å være litt på” for å beskrive denne tilstedeværelsen. Samtidig mente informanten at det var viktig å jobbe med sosial kompetanse i barnegruppa, her ble det spesielt nevnt å lære de om empati.

Hvordan informantenes barnehage arbeider for å forebygge mobbing

Disse svarene velger jeg å redegjøre hver for seg, da informantene beskriver to ulike barnehager.

Her sa den ene informanten at de hadde fokus på å være mye til stede sammen med barna og fulgte med på barnegruppa. De var også opptatt av å snakke mye om mobbing både i personalgruppa og med foreldrene sa denne informanten. Avsluttende kom informantene med at de jobbet med ”å ta barna i å gjøre noe bra”, altså å rose det positive.

En av informantene utdypet mer utfyllende hvordan de daglig jobbet forebyggende med mobbing. Informanten fremhevet at de brukte små grupper, lekegrupper, en dag i uka for å forebygge utestenging. I disse gruppene hjelper de barna i veiledning av f. eks. å vente på tur, hvordan invitere andre og seg selv inn i lek. Disse gruppene blir inndelt på tvers av alder slik at de kan sette sammen barna ut i fra tidligere observasjoner, her var stikkordet kjemi mellom barn opplyste informanten. Videre fortalte denne informanten at de hadde samlinger der sosialkompetanse er i fokus. I disse samlingene har de f. eks rollespill med de voksne som rollemodeller, eller dukketeater. Her øver de på at barna skal få føle på eksempelvis hvordan det føles å bli utestengt. Informanten sa at de er opptatt av å være tett på som voksne og arbeide på gulvet der barna oppholder seg. Deres rolle er å forebygge i relasjoner og samspill, og være med på å utvide leken slik at flere kan delta. Den generelle bevisstheten hos de voksne er viktig ifølge informanten, å være bevisst på hva vi som voksne tar med oss inn til barna, fordi de lærer av oss. Fokuset burde være hva gjør JEG, sa informanten avslutningsvis.

Hvordan foreldrene trekkes inn i arbeidet

Her velger jeg å redegjøre for det informantene svarte hver for seg, slik at deres fokusområder kommer fram.

En informant sa at de har tett dialog med foreldrene, og enda tettere dialog i de tilfellene der det er bekymringer rundt barnets trivsel, enten fra barnehagens eller fra hjemmets side. Informanten sa at de er opptatt av å veilede foreldrene på det å være bevisste rollemodeller i forhold til det å invitere med seg andre barn hjem, slik at ingen blir utelatt. Informanten sa at de er opptatt av å oppklare hvis foreldre har henvendelser der de sier at deres barn er blitt

mobbet, og det viser seg at dette ikke er en gjentakende handling, men en enkelt hendelse som har oppstått. Da sa informantene at de snakker med foreldrene om at dette ikke dreier seg om mobbing. Videre har de da noe tettere dialog for å følge dette opp.

En informant fortalte at de bruker å ha temaet mobbing oppe på foreldremøter. De har brukt utdanningsforbundets videoer om mobbing. Informanten sa at det hadde blitt helt stille i rommet etter at de hadde vist en video til foreldrene, det hadde nok blitt mye tanker og refleksjon etter dette, mente informantene. Her sa informantene at det er vårt ansvar, som pedagoger, å finne gode løsninger sammen med foreldrene. I denne barnehagen har de også hatt en spørreundersøkelse der foreldrene skulle svare på hvordan de syntes relasjonen mellom hjem og barnehage føltes og fungerte. Etter denne spørreundersøkelsen sa informantene at de hadde økt fokuset på garderobesituasjonen og det å være gode rollemodeller i forhold til både foreldre og barn. Her har de fokus på anerkjennende kommunikasjon og det å se hver enkelt. Kommunikasjon er viktig sa informantene, så de er opptatt av å ha en åpen dialog med de foresatte. Videre fortalte denne informantene at de har foreldresamtaler to ganger i året. De gir og veiledning hvis foreldrene ønsker det i noen situasjoner. Hvis det oppstår situasjoner der det f. eks har foregått mobbing, så setter de seg ned sammen med foreldrene for å lage en tiltaksplan. Da ser de på tiltak i barnehagen, men og tiltak der de foresatte snakker med barnet hjemme. Informanten nevnte til slutt at det er viktig å sende ut ny informasjon til foreldrene om hva barnehagen jobber med, slik at de ser at vi holder oss oppdatert.

4.2 Drøfting

Definisjon av mobbing

Jeg opplever at informantene beskrev mobbing i tråd med Olweus & Solberg (1997, s. 9) sin definisjon i forhold til at det handler om gjentakelse av negative handlinger. Jeg opplever også at de satte ord på både den direkte og den indirekte mobbingen som Lund (2014) deler mobbingen inn i, da de satte ord på egne opplevelser rundt mobbing. De satte ord på dette ved å bruke beskrivelser som at de selv hadde opplevd at barn ble plaget, krenket, utestengt fra leken og holdt utenfor. En av informantene satte også ord på et siste aspekt i definisjonen ved å nevne at den som blir mobbet føler seg underlegen. Dette perspektivet er med i Olweus & Solberg (1997) sin definisjon, altså maktforholdet i relasjonen. Dette er også et aspekt som

Larsson (2001, s. 24-25) trekker frem. Jeg opplever imidlertid at Larsson (2001) fremhever det psykiske perspektivet tydeligere enn hva Olweus og Solberg (1997) gjør, siden Larsson konkret beskriver mobbing som overgrep mot psyken. I teoridelen har jeg nevnt Lund (2015) sin definisjon av mobbing (s. 45). Jeg tenker at ved å bruke ordet fellesskap i definisjonen knyttes definisjonen direkte til Rammeplanens (Kunnskapsdepartementet, 2011) beskrivelser om samspill og fellesskap, både vennskap og fellesskap er viktige perspektiver i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 21). Jeg tenker at for å styrke barnehageprofesjonens faglighet, kan vi med fordel forsøke å vise til en sammenheng mellom styringsdokumenter og den utøvende praksis. Lunds (2015) perspektiv om fraværende tilhørighet i fellesskapet nevnes ikke av informantene i definisjonen, men de brukte ord som utestengt fra leken og holdt utenfor, og dette tenker jeg handler om akkurat det å bli holdt utenfor et fellesskap, selv om selve ordet fellesskap ikke nevnes.

Jeg opplever, som jeg nevnte tidligere, at informantene mine hadde en god forståelse og definisjon av hva mobbing i barnehagen er, men som barnehagelærere har vi en jobb å gjøre for at alle i personalgruppa får den samme forståelsen av hva mobbing er og hva som kreves for at vi skal kunne avdekke også den mindre synlige mobbingen, den jeg tidligere har omtalt som indirekte mobbing. Jeg tenker også at den ene informanten nevner noe helt essensielt ved å trekke fram viktigheten av å erkjenne at mobbing kan forekomme, selv om det oppleves som et vanskelig tema for noen av de ansatte. Lund (2015, s. 7) hevder at man har hatt mindre fokus på mobbing i barnehagen, noe jeg tenker at vi som barnehagelærere må jobbe for å endre syn på. Vi må ta opp mobbing i personalgruppa og snakke om hva mobbing er og våge å bruke ordet mobbing høyt, slik at vi får en større bevissthet rundt mobbing. Dette tenker jeg også er viktig i forhold til foreldregruppa. Begge informantene syntes å være bevisst på hva mobbing er, ut ifra hvordan de omtalte det i intervjuet, og det tenker jeg er svært positivt og et eksempel på hvordan det bør være i en barnehage.

Hva årsplanen sier om mobbing

Anerkjennende kommunikasjon var et område som begge informantene fortalte at de jobbet med i tråd med det som stod i årsplanen deres. Anerkjennende kommunikasjon er nevnt av Lund (2016) som en gjennomgående måte å arbeide forebyggende med mobbing, noe som støtter det arbeidet som ble nevnt i intervjuene, der de hadde fokus på å være gode rollemodeller for anerkjennende kommunikasjon. Skogen (2013) skriver om anerkjennelse i forhold til kommunikasjon. ”Etter vår mening er anerkjennelse et ... begrep som innebærer

alle former for handlinger og kommunikasjon mellom mennesker” (s. 28). Da snakker vi om det å gi positive tilbakemeldinger eller svar i form av ord eller bekreftelser via mimikk og kroppsspråk, til den vi er i relasjon og samspill med. Og dette setter jeg nå i sammenheng med det å være gode rollemodeller for anerkjennende kommunikasjonen i f. eks hente- og bringe situasjoner. Men som rollemodeller for den anerkjennende væremåten er dette også viktig i samspill med barna, noe Wolf (2014) skriver om. ”Gjensidig anerkjennelse innebærer å se den andre som subjekt og forsøke å ta den andres perspektiver ut fra den andres posisjon” (s. 109). Dette handler med andre ord om vår holdning og væremåte overfor barna. Jeg tenker dette må dette sees i sammenheng med Bae (2007) sine tanker om barnet som subjekt. Og det handler da om det pedagogiske grunnsynet, våre holdninger og verdier som vises i ord og handlinger i de daglige samspillene. Dette gjenspeiles og i den lyttende pedagogikken som Åberg & Taguchi (2006) skriver om, der barn og voksne lærer av hverandre gjennom dialog og samspill. Da snakker vi om å se barna som subjekter og likeverdige medmennesker. Dette tenker jeg og sett i sammenheng med kvalitet i samarbeidet med foreldrene. Olweus & Roland skriver også at samarbeid med hjemmet er viktig i det forebyggende arbeidet (1983, s. 23). En informant nevnte at dette var et viktig område i deres årsplan, og da med spesielt fokus på dialogen.

Den ene informanten opplyste at deres årsplan hadde fokus på at de ønsket å oppdra robuste barn. Jeg setter dette i sammenheng med det Utdanningsdirektoratet (2016) skriver om sosial kompetanse, og da spesielt det som omhandler selvhevdelse og selvkontroll (kapittel 5). Informanten i denne barnehagen sa at deres barnehage ønsker å veilede barna ved å gi de erfaringer med ulike måter å løse konflikter og det å lære barna å si stopp når de opplever negative handlinger. Jeg tenker at deres fokus støttes i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011) da den nevner at vi skal lære barna å ta vare på seg selv (s. 7). I følge informanten jobber de med at personalet skal være bevisste rollemodeller og det støttes av det Midtsand, Monstad & Søbstad (2004) skriver om at personalet må ha felles holdninger og verdier, samt evne til å reflektere over egen praksis.

Hva informantene tenker om mobbing blant barn i barnehagen

Begge informantene bekrefter det som både Lund (2015, s. 42) og Perren (2000, s. 1) konstaterer, at mobbing i barnehagen skjer. Informantene mente det var viktig at de voksne tok ansvaret og grep inn i mobbingen, noe som støttes av Høiby & Trolle (2012, s. 22-23). Begge informantene sier at barnehagene deres jobber med å ha tilstedeværende voksne som

evner å oppdage mobbingen. Lund (2014, s. 13) nevner at den indirekte mobbingen kan være vanskeligere å avdekke. Dette er noe jeg har observert fra praksisfeltet selv, at barna kan være gode på å skjule de negative handlingene, ved å passe på når det ikke er voksne tilstede, slik at de voksne ikke oppdager deres handlinger så lett. Så jeg er helt enig i at de voksne må være fokusert på barnas dialog og samspill hvis de skal kunne oppdage den indirekte mobbingen. Og ved å ha kjennskap til hva sosial eksklusjonsangst er (Helgesen, 2014), vil vi skjønne viktigheten av å være til stede i barnas dialoger og samspill slik at vi evner å oppdage og gripe inn hvis det skulle være nødvendig. Her mener jeg at tilstedeværelse handler om å delta i barnas lek enten som aktiv eller passiv deltaker, slik at vi hører deres samtaler og får med oss kroppsspråk og signaler, slik at vi kan veilede og støtte de til å kunne føle mestring i samspill. Dette kan være en utfordring i barnehagen med tanke på at barna oppholder seg på et større areal enn det voksentettheten klarer å dekke. Men vi bør etterstrebe og fordele de voksne slik at de har kontakt med barnegruppene.

Forebyggende arbeid med mobbing

Begge informantene nevner barnehagens ansatte som viktige brikker i det forebyggende arbeidet med mobbingen. Og da med fokus på voksen tilstedeværelse og det å være en god rollemodell, med en bevisst holdning til egen væremåte i samspill med barna. Dette ser jeg at kan sammenfattes med det Midtsand, Monstad & Søbstad (2004) skriver om refleksjon rundt egen praksis (s. 66-68). De nevner viktigheten av at ledelsen veileder i det daglige arbeidet. Jeg tenker jo og at Midtsand, Monstad & Søbstad (2004) er inne på noe essensielt når de skriver at grunnleggende felles holdninger og verdier i personalgruppen er viktig for det forebyggende arbeidet. Og da tenker jeg også at utvelgelsen av personalet spiller en viktig rolle, samt en tydelig styring av det pedagogiske opplegget.

Den ene informanten nevner et viktig område i det forebyggende arbeidet, og da tenker jeg på voksnes kritisering av barn. Dette er jo og noe både Høiby & Trolle (2012) og Lund & Helgeland (2016) også er opptatt av. Og jeg er helt sikker på at dette er et av de viktigste elementene for å lykkes i å forebygge mobbing. Vi er stadig gjenstand for å bli speilet som fasit på hva som er rett og galt, og barna vil kunne kopiere våre handlinger da de ser oss som viktige rollemodeller. Jeg tenker at det å være en god rollemodell handler om f. eks. det å vise empati for et barn som har det vondt ved å sette seg ned å trøste, eller å kunne støtte et barn som kommer i konflikt på en anerkjennende måte, der vi viser forståelse for barnets følelser, men samtidig forklarer at reaksjonen ikke kan gå ut over andre på en negativ måte.

Sosial kompetanse

Begge informantene mener at det forebyggende arbeidet handler om læring av sosial kompetanse og begge nevner ordet empati som en viktig ferdighet. Noe jeg ser at stemmer med det Perren (2000) skriver om at trening av sosiale ferdigheter er viktig i det forebyggende arbeidet. Det poengteres i rapporten at mobbing påvirker hele barnegruppen og at det må arbeides med ut fra konteksten (s. 202). I følge Arnesen (2012) og Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011) øves den sosiale kompetansen i samspill med andre. Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011) skriver at vi skal lære barna å ta vare på seg selv og andre (s. 7). Dette ser jeg i sammenheng med øvelse av empati, som informantene nevner. Å gi barna øvelse i å sette seg inn i andres følelser og ståsted når f. eks noen slår seg. Midtsand, Monstad & Søbstad (2004) skriver også om vår rolle som veiledere slik at barna får øvelse i å opptre empatisk mot andre. Larsson (2001) skriver også at den empatiske evnen øves gjennom lek og vennskap. Informantene nevner også barnehagens ansatte som rollemodeller i en veiledningsprosess i samspill med barna. I en slik prosess tenker jeg at det blir viktig å være anerkjennende, slik Lund og Helgeland (2016) nevner, ved å vise at vi evner å lytte og ta barnas innspill og følelser på alvor. Dette tenker jeg i aller høyeste grad handler om barns medvirkning (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 18) og det å se barna som likeverdige subjekter (Bae, 2007). Disse samspillene setter jeg i sammenheng med de ”formende prosessene” som Krüger & Ødegaard (2012) omtaler som danning, der jeg tenker at barnas dannelsingsprosess inngår i alle de samspill som utøves i barnehagen.

Hvordan barnehagen arbeider for å forebygge mobbing

I det forebyggende arbeidet, som den ene informanten beskriver i sin barnehage, har de fokus på voksnes tilstedeværelse for å kunne observere dynamikken i barnegruppa, og det å fremheve og rose positive observasjoner og hendelser. Noe jeg igjen vil sette i sammenheng med anerkjennelse av barna som likeverdige subjekter (Bae, 2007, Lund & Helgeland, 2016). Den ene informanten fremhever at de jobber i mindre grupper, der lek og vennskap er i fokus, og gruppene dannes ut i fra observasjoner av barnas egne samspill og lek, på tvers av avdelinger og alder. Ut ifra disse observasjonene velger de å dele inn barna ut ifra relasjoner barna selv har skapt. Dette tenker jeg vitner om barnehagens evne til å jobbe med barns medvirkning (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 17-18) i de daglige aktivitetene. De jobber ut ifra barnas egne impulser og barna får dermed en reel mulighet til å virke inn på egen hverdag uansett alder. Dette føler jeg er i tråd med det Lund (2015) skriver om at barn

opplever vennskap som en viktig faktor for trivsel i barnehagen. Den samme informanten forteller om hvordan de spesifikt jobber med den sosiale kompetansen i barnegruppa, både i disse lekegruppene og i samlinger. Både lekegrupper og samlingsstund brukes for at barna skal få øvelse i å tilnærme seg andres lek, samt det å sette seg inn i andres følelser. På denne måten øves de sosiale ferdighetene som den sosiale kompetansen inneholder (Utdanningsdirektoratet, 2016). Dette handler om samhandlingsprosesser der man f. eks. må evne og sette seg sine egne interesser til side, eller det å kunne hevde egne meninger i et gruppefelleskap. Dette handler om å kunne tilpasse seg ulike situasjoner (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 34). Informanten opplyser at de har fokus på å være aktivt tilstede sammen med barna, slik at de kan være med å støtte opp i leken og gjerne være med å utvide leken. Her tenker jeg at vår oppgave som rollemodell blir å se barnas innspill og veilede og støtte slik at barna gjør seg egne erfaringer i samspill med andre. Jeg tenker informanten igjen er reflektert over egen rolle, da det legges vekt på at den voksnes oppgave i denne prosessen omhandler en rollebevissthet rundt egne ord og handlinger.

Hvordan foreldrene trekkes inn

Begge informantene opplyser at de har fokus på godt foreldresamarbeid med tanke på det forebyggende arbeidet. Den ene informanten sier også at samarbeidet med foreldrene er en viktig nøkkel i det forebyggende arbeidet. En tett og åpen dialog med foreldrene står sentralt hos begge. Dette støttes av det Lund (2015) skriver om å avklare forventninger i samarbeidet mellom hjem og barnehage. Vårt forpliktende samarbeid med foreldrene er nedfelt i barnehageloven (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 7) og rammeplanen nevner også at ved å opparbeide et tillitsfullt forhold til foreldrene vil vi bedre vilkårene for en god dialog hvis det oppstår negative hendelser (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 20). Dette samsvarer med de føringer som ligger i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011), der vårt forpliktende samarbeid med foreldrene handler om en god dialog og et godt samarbeid, som kjennetegnes av en gjensidig respekt og anerkjennelse (s. 18-20). Høiby & Trolle (2012) nevner viktigheten av at foreldrene gjøres bevisst på deres rolle som rollemodeller i foreldrefellesskapet, noe som den ene informanten også nevner at de er opptatt av å gjøre foreldrene bevisste på, eksempelvis ved å oppfordre foreldrene til å være bevisste på at ingen barn utelates fra fellesskapet når noen inviterer med seg barn hjem. I følge denne informanten har de også fokus på å føre en aktiv dialog med foresatte som er bekymret for spesielle hendelser, og de er opptatt av å sette ord på det når det ikke handler om mobbing.

Dette er i tråd med det Høyby & Trolle (2012) skriver om at det er viktig at vi har kunnskaper om både konflikt, erting og mobbing slik at vi evner å skille mellom hva som er hva, slik at vi vet når det er nødvendig med handling, og at vi må ha mot til å gripe inn. Jeg mener helt klart at det er viktig at barna får gjøre seg egne erfaringer slik at de evner å mestre konflikthåndtering, og dette tenker jeg er forenlig med det den ene informanten nevner om at de ønsker å oppdra robuste barn, slik at barna settes i stand til å takle motgang.

Den ene informanten opplyste at mobbing er tema på foreldremøter. Beskrivelsen av deres bruk av visuelt materiale, gjør at jeg tenker dette virkelighetsgjorde opplevelsen, slik at foreldrene lettere kunne sette seg inn i en reel situasjon der det omhandlet deres eget barn. Jeg opplever at denne barnehagen er opptatt av foreldremedvirkning i praksis, da de ifølge informanten bruker spørreundersøkelse for å få oversikt over brukernes egne tanker om samarbeidet. Dette tenker jeg er en veldig god måte å få svar på hvilke utbedringer som bør gjøres i forhold til samarbeidet mellom hjem og barnehage. Det opplyses av informanten at de har startet utbedringer i forhold til en mer bevisst anerkjennende kommunikasjon med både foreldre og barn etter en av disse undersøkelsene. De er også opptatt av å veilede foreldre som ønsker dette. De tar foreldrenes bekymringer på alvor, i følge informanten. Dette tenker jeg legger grunnlaget for et tillitsfullt og godt samarbeid, slik Olweus & Roland anbefaler (1983, s. 26).

5. Avsluttende konklusjon

Målet mitt med denne oppgaven var å øke min egen kunnskapsbase om mobbing og forebyggende arbeid, for at jeg selv skal bli bedre rustet til å arbeide med dette samt å skulle veilede øvrig personale i arbeidet med mobbing. Jeg ønsket gjennom intervjuene å se hvor stor kompetanse som finnes i barnehagefeltet på dette området, samtidig som jeg ville se om jeg støttet Helgesens (2014) påstand om at engasjementet for mobbing ikke har smittet over til barnehagefeltet, på tross av at det har fått økt fokus fra politisk hold.

Jeg konkluderer med at mine informanter har mye kunnskap om mobbing og forebyggende arbeid av mobbing. De viser også kunnskaper om at mobbing kan forekomme som gruppedynamiske prosesser som kan være vanskelig å oppdage, så de er generelt opptatt av å være tilstede der barna er og ser pedagogens rolle som sentral som rollemodell, både rettet mot barn, foreldre og de øvrige ansatte. De er opptatt av å ha mobbing som tema både i de daglige samspillene med barna samt i personalgruppa og i samtale med foreldrene. Jeg opplever at de har et bevisst forhold til det forebyggende arbeidet og at de arbeider grunnleggende for å forebygge mobbing i barnegruppene.

Etter mine intervjuer deler jeg ikke Helgesen (2014) sitt syn på at engasjementet for mobbing ikke har smittet over til barnehagefeltet. Jeg opplever at dette er et område som jobbes grundig med, og informantene gir et inntrykk av hvor komplekst det forebyggende arbeidet er, så jeg ser enda større grunn til å skulle tilegne meg kunnskaper om mobbing slik at jeg kan bruke dette i personalgruppa der jeg selv skal arbeide. Jeg føler at arbeidet med denne oppgaven har oppfylt målet mitt om å øke min egen kunnskapsbase om mobbing og forebyggende arbeid med mobbing.

Litteraturliste

Arnesen, A.-L. (red). (2012). *Inkludering: Perspektiver i barnehagefaglige praksiser*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bae, B. (2007). *Å se barn som subjekt – noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehage*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/barnehager/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvens.html?id=440489>

Barne- og familiedepartementet. *Mobbing i barnehagen: Et hefte for deg som arbeider i barnehagen*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0006/ddd/pdfv/210592-mobbing_skjerm_bokm.pdf

Bergsland, M. D. & Jæger, H. (Red.). (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Ertesvåg, S. K. (2016). Manifest mot mobbing. *Store norske leksikon*. Hentet 19. Mars 2017 fra https://snl.no/manifest_mot_mobbing

Helgesen, M. B. (Red.). (2014). *MOBBING I BARNEHAGEN: Et sosialt fenomen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Høyby, H. & Trolle, A. (2012). *STOPP ERTINGEN: ARBEID MED INKLUDERENDE MILJØER I BARNEHAGEN*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Krogstad, A. (2013). Toddleren som kroppssubjekt. I Haugen, S., Løkken, G. & Røthle, M. (Red.), *Småbarnspedagogikk: Fenomenologiske og estetiske tilnærminger* (2. utg., s. 102-118). Oslo: CAPPELEN DAMM AS.

Krüger, T. & Ødegaard, E. E. (2012). Studier av barnehagen som danningsarena - sosialepistemologiske perspektiver. I E. E. Ødegaard (Red.), *Barnehagen som danningsarena* (s. 19-48). Bergen: Fagbokforlaget.

Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagen Innhold og oppgaver*. Hentet fra https://www.udir.no/globalassets/upload/barnehage/rammeplan/rammeplan_bokmal_2011nett.pdf

Larsson, E. (2001). *MOBBET? DET HAR VI IKKE MERKET*. Oslo: NKS Forlaget.

Lund, I. (2014). *"De er jo bare barn": Om barnehagebarn og mobbing*. Oslo: PEDLEX Norsk Skoleinformasjon.

Lund, I (Red) (2015). *Hele barnet, hele løpet: Mobbing i barnehagen*. Hentet fra <http://www.fubhg.no/getfile.php/3234789.1843.buetcprfcd/Hele+barnet++hele+l%C3%B8pet%3B+Mobbing+i+barnehagen++forskningsrapport+2015++nett.pdf>

Lund, I. & Helgeland, A. (2016). *MOBBING I BARNEHAGEN: Anerkjennelse som forebygging*. Oslo: Pedlex as.

Løkken, G. & Søbstad, F. (2013). *OBSERVASJON og intervju i BARNEHAGEN*. Oslo: Universitetsforlaget.

Midtsand, M., Monstad, B. & Søbstad, F. (2004). *TILTAK MOT MOBBING STARTER I BARNEHAGEN*. Trondheim: Dronning Mauds Minne.

Olweus, D. & Roland, E. (1983). *MOBBING: bakgrunn og tiltak*. Oslo: Kirke- og undervisningsdepartementet.

Olweus, D. & Solberg, C. (1997). *Mobbing blant barn og unge: Informasjon og veiledning til foreldre*. Oslo: Pedagogisk Forum.

Perren von Lax, S. (2000). *Kindergarten children involved in bullying: social behavior, peer relationship, and social status*. Bern: Universität Bern.

Pettersen, R. J. (Red.). (1997). *Mobbing i barnehagen*. Oslo: SEBU Forlag.

Skogen, E. (Red.). (2013). *Å være leder i barnehagen* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Svartdal, F. (2017). Konflikt – psykologi. *Store norske leksikon*. Hentet 18. Mars 2017 fra https://snl.no/konflikt_-_psykologi

Utdanningsdirektoratet. (2016). *Barns trivsel – voksnes ansvar*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/barnehagens-innhold/trivsel/trivselsveileder/5-Sosial-kompetanse/>

Wolf, K. D. (2014). *Små barns lek og samspill i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Åberg, A. & Taguchi H. L. (2006). *Lyttende pedagogikk: – etikk og demokrati i pedagogisk arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1

Intervjuguide

For å ha en kunnskap om deg og din bakgrunn har jeg noen spørsmål.

Når ble du utdannet barnehagelærer og hvor lenge har du jobbet som pedagog her i denne barnehagen?

1. Hvordan vil du definere ordet mobbing?
2. Hva sier årsplanen deres om mobbing?
3. Hva tenker du selv om mobbing blant barn i barnehagen?
4. Hvordan mener du barnehagen kan forebygge mobbing i barnehagen?
5. Hvordan arbeider dere for å forebygge mobbing?
6. Hvordan trekkes foreldrene inn i dette arbeidet?

Vedlegg 2

Informasjonsskriv i forbindelse med intervju.

Jeg er student ved Høyskolen i Innlandet, avd. for barnehagelærerutdanningen, Hamar, og er i ferd med å skrive avsluttende bacheloroppgave. Jeg har valgt temaet mobbing, og vil i den forbindelse intervju barnehagelærere som arbeider i feltet for å undersøke litt om kunnskap om mobbing og forebyggende arbeid. Dette er et tema som er lite berørt i undervisningen, og jeg ønsker å skaffe meg mer kunnskap om dette emnet siden jeg ser dette som grunnleggende i det arbeidet vi skal utføre som barnehagelærere.

Problemstillingen i oppgaven er: Hvordan definerer barnehagelærere mobbing i barnehagen og hvordan tenker de at de kan arbeide forebyggende med dette?

Deltakelse i intervju.

Jeg vil stille seks åpne spørsmål og regner med at intervjuet vil vare i ca 30 minutter. Jeg ønsker å benytte meg av båndopptaker under intervjuet slik at jeg sikrer mest mulig korrekt gjengivelse av data til bruk i drøftingen, i tillegg til at dette vil gi en bedre flyt i intervjuet.

Datamaterialet jeg henter ut vil kun bli brukt i bacheloroppgaven og alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt.

Vedlegg 3

Samtykkeskjema

Jeg gir samtykke til at informasjonen fra dette intervjuet kan brukes i studentens bacheloroppgave.

Opplysningene som samles inn vil bli anonymisert og behandlet konfidensielt.

Jeg er klar over at jeg har mulighet til å avslutte intervjuet hvis jeg ønsker å stoppe underveis.

Jeg tillater bruk av båndopptaker under intervjuet slik at dataen blir mest mulig korrekt i sin gjengivelse i oppgaven. Dette opptaket vil bli slettet når oppgaven er ferdig skrevet.

Sted og dato

Informant

Student